

of China in the Christian Missionary Imagination", *Hassam Toorawa Trust Occasional Paper 7*, Port-Louis 2005, s. 1-34; a.mlf., "Western Gods Meet in the East: Shapes and Contexts of the Muslim-Jesuit Dialogue in Early Modern China", *JESHO*, LV (2012), s. 517-546; K. Petersen, *The Heart of the Islamic-Chinese Dialogue Wang Daiyu and the Creation of a Chinese Muslim Discourse* (yüksek lisans tezi, 2006), University of Colorado at Boulder, s. 7-12, 15-23; a.mlf., "Reconstructing Islam: Muslim Education and Literature in Ming-Qing China", *The American Journal of Islamic Social Sciences*, XXIII/3, Herndon 2006, s. 24-53; L. Nikol – M. A. Aldrich, *The Perfumed Palace: Islam's Journey from Mecca to Peking*, Reading 2010, s. 14-15, 32, 68-76; Isaac Mason, "Notes on Chinese Mohammedan Literature", *Journal of the North China Branch of the Royal Asiatic Society*, LVI, Shanghai 1925, s. 172-215; J. D. Frankel, "Benevolence for Obedience: Policies on Muslims in Late Imperial and Modern China", *ASIA Network Exchange*, XVI/2, Rock Island 2009, s. 25-42; Anthony Garnaut, "Chinese Muslim Literature", *Encyclopaedia of Islam Three*, <http://www.ccspp.ox.ac.uk/dr-anthony-garnaut> (16.07.2014).

ESRA ÇİFCİ

HANCIYAN, Leon

(ö. 1947)

**Bestekâr,
hânende ve mûsîki hocası.**

İstanbul Hasköy'de Çıksalın semtinde doğdu. Kendisi 1833'te dünyaya geldiğini söylerse de başka kaynaklarda 1841, 1857 ve 1860'ta doğduğuna dair kayıtlar bulunmaktadır. Babası Çakmakçılar Yokuşu'ndaki Sünbüllü Han'ın odabaşısı Nazaret, annesi Eftik Hanım'dır. Hancıyan küçük yaşta iken ailesi Üsküdar'a yerleşti. Orta öğreniminin ardından girdiği Mekteb-i Tıbbiyye'nin dördüncü sınıfından ayrıldı, 1877-1878 Osmanlı-Rus harbine sağlık subayı olarak katıldı ve yüzbaşılığa kadar yükseldi. Daha sonra ordudan ayrılarak mûsîki çalışmalarına hız verdi. Sultan II. Abdülhamid döneminde Bulgaristan'a kaçıp Sofya Konservatuarı'nda Türk mûsîkisi okuttu. Bu arada Romanya ve Mısır'da bulundu. 1908'de İstanbul'a dönünce Dârülbeyâdi, Şark Mûsîkisi Cemiyeti ve Dârülelhan'ın kurucuları arasında yer aldı ve öğretici kadrosunda bulundu. Şark Mûsîki Cemiyeti'nin bir dönem reisliğini yaptı. 11 Temmuz 1947 tarihinde tedavi edildiği Bakırköy Akıl Hastahanesi'nde öldü. Cenazesi Üsküdar Bağlarbaşı'ndaki Surp Haç Ermeni Mezarlığı'nda defnedildi.

Dönemin önemli mûsîkişinasları arasında yer alan Leon Hancıyan mûsîkiyle uğraşan bir aile ortamında yetişti. Babası iyi bir lavta icracısı idi, annesi hânende bestekâr Markar Ağa'dan meşketmişti.

Kendi ifadesine göre Hamâmîzâde İsmâil Dede Efendi ile (ö. 1846) görüşmüş, onun talebelerinden Dellâlîzâde İsmâil, Hacı Ârif Bey, Yağlıkızâde Ahmed Ağa, Mutafzâde Ahmed ve Zekâi Dede'den mûsîki dersleri almış, ayrıca Hamparsum Çerçiyân'dan faydalanmıştır. İbnülemin onun ilk mûsîki bilgilerini ve Hamparsum notasını Papaz Gabriel'den aldığıni kaydeder. Hancıyan İstanbul'da Ermeni kiliselerinde başmüdürlük, pek çok okulda mûsîki hocalığı yapmıştır. Bu arada bazı devlet büyüklerine, sarayda sultan ve şehzadelere mûsîki dersleri vermiş, Batı müziği üzerinde de çalışmış, Çin ve Japon müzikleriyle de ilgilenmiştir.

Hancıyan iyi bir keman, ud ve piyano icracısı idi, ayrıca bu enstrümanların öğreticiliğini de yapmıştır. Kilise müziğine ait besteleri de vardır. Bestelediği pek çok eser notaya alınmadığı için kaybolmuş, Hacı Ârif Bey'in yüzlerce eserini notaya alarak kaybolmaktan kurtardığı halde kendi eserleri için aynı hassasiyeti göstermemiştir. Zamanımıza ulaşan üç peşrev, altı saz semâisi, bir beste, bir marş, bir operet ve yirmi altı şarkıdan oluşan eserlerinin listesini Öztuna kaydetmiştir. Musahibzâde Celâl'in "İstanbul Efendisi" adlı opereti için hazırladığı bestenin yanı sıra, "Nihân ettim seni sînemde ey meh-pâre cânımsın" mısrayla başlayan hicazkâr, "Bilmem ki safâ neşe bu ömrün neresinde" mısrayla başlayan karcığar, "Cânâ gam-ı aşkınlı perîşan gezer oldum" mısrayla başlayan sûzidil şarkıları meşhur bestelerinden bazılarıdır. Hancıyan'ın önemli bir özelliği de hâfızasındaki birçok eseri Hamparsum notasıyla kaydederek günümüze kadar ulaşmasını sağlamasıdır. Bu nota koleksiyonunu son zamanlarında Ankara Radyosu Müdürlüğü'ne satarak Türk mûsîkisi repertuarına büyük katkıda bulunmuştur. Yetiştirdiği talebeler arasında Lâika Karabey, Refik Fersan, Gabriel Ebeyan, Lemi Atlı, Zeki Ârif Ataergin ve Suphi Ziya Özbekkan bilhassa zikredilmelidir.

BİBLİYOGRAFYA :

Arisdakes Hisarlıyan, *Ermeni Notasının Tarihçesi ve Müsîki Erbabının Tercüme-i Halî*, İstanbul 1914, s. 89-90; İbnülemin, *Hoş Sadâ*, s. 215; Vural Sözer, *Mûsîkî ve Müsîkiyenler Ansiklopedisi*, İstanbul 1964, s. 170-171; Mustafa Rona, *20. Yüzyıl Türk Müsîkisi*, İstanbul 1970, s. 74-75; Özalp, *Türk Müsîkisi Tarihi*, II, 376-377; Yılmaz Öztuna, *Türk Müsîkisi: Akademik Klasik Türk San'at Müsîkisi'nin Ansiklopedik Sözlüğü*, Ankara 2006, I, 330-331; Nazar Özsahakyan, *Türk Sanat Müziğinde Ermeni Besteciler*, İstanbul 2007, s. 39.

VARUJAN ZİLCİYAN

HANCİÇ, Adem

(1916-1998)

Bosnalı Osmanlı tarihçisi.

Bosna-Hersek'in Teşany (Teşanj) şehrinde doğdu. Burada başladığı öğrenimini Saraybosna Gazi Hüsrev Bey Medresesi'nde sürdürüp Yüksek Şeriat İlahiyat Okulu'nda tamamladı (1940). Daha sonra Teşany Şer'î Mahkemesi'nde iki yıl çalıştı. Kazandığı Alexander von Humboldt bursu ile 1942'de Viyana Üniversitesi Şarkiyat Enstitüsü'nde tahsiline devam etti. Herbert Jansky ve Herbert Wilhelm Duda'dan Türkçe, Hans Kofler'den Arapça dersleri aldı. II. Dünya Savaşı'nın ardından memleketine döndü. Doboy şehrinde 1946-1951 yılları arasında çeşitli devlet firmalarında görev yaptı. 1951'de Saraybosna Şarkiyat Enstitüsü (Orientalni Institut u Sarajevu) Osmanlı Araştırma Bölümü'ne asistan olarak girdi; üç yıl sonra uzman seviyesine yükseldi. 1966'da kıdemli uzman statüsünü kazandı. 28 Ocak 1970'te Saraybosna Üniversitesi Felsefe Fakültesi Tarih Kürsüsü'nde doktorasını verdi, 24 Nisan 1970'te bilimsel araştırmacı unvanını aldı. 1975 Ekiminde, Saraybosna Şarkiyat Enstitüsü'nde o zamanki en yüksek ilmi pâyeye olan bilimsel danışman konumuna yükseldi. Bosna savaşının sıkıntılarını yaşayan Hancıç bir süre Türkiye'de kaldı; İslâm Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi (IRCICA) bünyesinde çalıştı. 28 Kasım 1998'de Saraybosna'da vefat etti.

Bilimsel hayatı boyunca Bosna-Hersek'te Osmanlılar'ın erken dönemle ilgili çalışmalar yapan Hancıç bu çalışmalarında genelde tarihî, coğrafi, ekonomik, demografik, şehircilik tarihi ve kültürel hayat üzerinde duruyordu. Ayrıca siyasî tarihle ilgilenmiş, Hekimoğlu Ali Paşa hakkında önemli bir makale yazmış, arşiv kaynaklarına özellikle başvurmuştur. Bütün amacı Bosna-Hersek tarihi içinde Osmanlı dönemini ortaya koymak ve analitik çalışmalarla yeni bir yol açmaktır. Ona göre Bosna tarihinin Osmanlı dönemine ait çok az araştırma yapılmıştır. Zira Bosna'da her bölgenin kendine has özellikleri vardır. Hancıç'in araştırmaları sayesinde bugün Kuzeydoğu Bosna tarihî bir bölge olarak diğer kesimlere göre daha çok incelenmiş durumdadır. Aslında onun eserleri Bosna-Hersek'in tamamı için büyük önem taşımaktadır. Çalışmaları önemlerine göre sıralanırsa Bosna'daki şehirlerle ilgili yazıları başta gelir. Bunları ekonomik hayat ve

özellikle madencilik üzerine kaleme aldığı makaleler izler.

Adem Hanciç, daha çok arşiv belgeleri ve ilk elden kaynaklara dayanarak kaleme aldığı yazılarında Bosna'daki şehirlerin gelişimiyle ilgili yanlış bilgileri düzeltmiş ve hiçbir şehrin süratle gelişmediğini göstermiştir. Bu konuda devletle vakıfların rolünü ortaya koymuş, vakıfların devletin desteği ve yönlendirmesiyle hareket ettiğini tesbit etmiş, bunu da devletin sistemli bir şehir politikası gütmesine bağlamıştır. Ayrıca Bosna'daki bazı şehirlerle ilgili monografiler kaleme almıştır. Tuzla hakkındaki makalesi bu anlamda önemli yaklaşımlar içerir. Bu çalışma çerçevesinde tuzculuk mesleği hakkında yazdıkları da büyük önem taşır. Hanciç bölgede İslâmiyet'in nasıl kabul edildiğini ve yayıldığını da incelemiştir. Onun tesbitlerine göre ilk zamanlarda tuz ve tuzlularla ilgili işlerde müslümanlarla Katolikler arasında herhangi bir fark görülmemektedir. Osmanlılar'dan önce yerli halk Katolik veya kriptobogumil'di. Ortodoks Hıristiyanlığı ise Osmanlılar zamanındaki göçlerle Sırbistan ve Karadağ taraflarından gelmiştir. Dolayısıyla Bosna'da ilk Ortodoks manastırları ve diğer dinî binalar 1540'larda inşa edilmeye başlanmıştır.

Hanciç diğer çalışmalarında Zvornik, Srebrenitsa, Biyelyina, Derventa, Modriča ve Brčko şehirlerini ele almıştır. Bu şehirlerin gelişmesinde sadece vakıfların değil dervişlerin ve zâviyelerin de önemli rolünü ortaya koymuştur. Hanciç, dervişlerin ve onlara bağlı kurumların Bosna'da İslâm'ın yayılmasında çok büyük etkilerinin olduğunu ileri sürmektedir. Ona göre önce zâviye ve tekkeler, ardından onların yerinde veya yanında inşa edilen kervansaraylar, hanlar ve diğer binalar bir şehrin çekirdeğini meydana getirmekteydi. Dervişler sıradan insanlardı, halkın İslâm'la ve İslâmî kültürle temas kurmasına vesile oluyorlar, bu görevi devletin yönlendirmesiyle değil kendi girişimleriyle yapıyorlardı. Hanciç, belgelerden hareketle Bosna'da İslâmlaşmanın uzun bir süreçte ve eşit biçimde her tarafta yayıldığını göstermiş, bunu nüfus hakkındaki bilgilerden faydalanarak ispatlamaya çalışmıştır. Ulah'ın (Vlah, Eflak) nüfusuna dair tesbitlerine göre Sırbistan ve Karadağ tarafından gelen Ulahlar boş arazilere yerleştirilmiş, bunlar Ortodoks mezhebinin unsurlarını Bosna'ya taşımıştır. Hanciç'in üzerinde durduğu bir başka önemli konu Hamza'viyye tarikatıdır. Tarikatın kurucusu olan derviş Hamza'ya dair

önemli ayrıntılar belirleyen Hanciç'e göre, sarayda idam edilen Hamza Bâlf ile tarikatın kurucusu olan Hamza aynı kişi değildir. Tarikatın kurucusu Orloviç köyündeki tekkenin şeyhi, tekkenin kurucusu ise İzvornik sancak beyi idi.

Eserleri. 1. Tuzla i njena okolina u XVI vijeku ([XVI. yüzyılda Tuzla ve çevresi], Svjetlost, Saraybosna 1975). **2. Dva prva popisa Zvorničkog sandžaka (iz 1519. i 1533.)** ([İlk iki İzvornik mufassal defteri], haz. Adem Handžić Građa, Knjižica XXVII, Odjeljenje Društvenih Nauka Knjižica 22, Akademija Nauka i Umjetnosti Bosne i Hercegovine, Srpska Akademija Nauka i Umetnosti, Sarajevo 1986). **3. Oblast Brankovića - Opširni katastarski popis iz 1455. godine** ([Brankoviç'in bölgesi, 1455 yılına ait mufassal tahrir defteri], haz. Adem Handžić, Hamid Hadžibegić em ve Ešref Kovačević, Saraybosna 1972). **4. Population of Bosnia in the Ottoman period-A Historical Overview** (İstanbul 1994). **5. Studije o Bosni: historijski prilozi iz osmansko-turskog perioda** (İstanbul 1994). **6. A Survey of Islamic Cultural Monuments until the end of 19th Century in Bosnia** (İstanbul 1996). **7. Opširni popis Bosanskog sandžaka iz 1604. godine** (I/1, I/3, [1604 senesine ait Bosna sancağının mufassal defteri], haz. Adem Handžić v.dğr., Saraybosna Şarkiyat Enstitüsü, 2000).

Hanciç'in bazı makaleleri de şunlardır: "Pisma Ahmed-paše Dugalića dubrovačkom knezu i vlasteli" ([Dubrovnik knezine ve asilzâdelerine Dukakinzâde Ahmed Paşa'nın mektupları], *POF*, III-IV [1952-1953], s. 415-435); "Bosanski namjesnik Hekim-oglu Ali-paša" ([Bosna Valisi Hekimoğlu Paşa], *POF*, V [1954-1955], s. 135-180); "Bosanske solana u XVI i XVII vijeku" ([XVI ve XVII. yüzyıllarda Bosna'nın tuzluları], *Članci i građa za kulturnu istoriju Istočne Bosne u Tuzla*, knj. III, Zavičajni muzej u Tuzli, Tuzla 1959, s. 67-112); "Grad Šabac i njegova nahija u prvoj polovini XVI vijeka" ([XVI. yüzyılda Şabaç şehri ve nahiyesi], *Članci i građa za kulturnu istoriju Istočne Bosne*, knj. IV, Zavičajni muzej u Tuzli, Tuzla 1960, s. 95-151); "Prilog istoriji starih gradova u bosanskoj i slavonskoj krajini pred kraj XVI vijeka" ([XVI. yüzyılın sonlarına doğru Bosna ve Slavonya uçlarında eski hisarların tarihi hakkın-da], *Godišnjak društva Istoričara BiH*, XIII [1962], s. 321-339); "Stari grad Nova Savi" ([Sava nehri üzerinde eski hisar Novi], *Godišnjak Društva Istoričara BiH*,

XIV [1963], s. 239-251); "Zvornik u drugoj polovini XV i u XVI vijeku" ([XV. yüzyılın ikinci yarısında ve XVI. yüzyılda İzvornik], *Godišnjak Društva Istoričara BiH*, XVIII [1968-1969], s. 141-196); "O islamizaciji u sjeveroistočnoj Bosni i Posavini u XV i XVI vijeku" ([Kuzeydoğu Bosna ve Posavina'da İslâmlaşmaya dair], *POF*, XVI-XVII [1966-1967], s. 5-48); "Jedan savreneni dokument o šejhu Hamzi iz Orlovića" ([Orloviç'li Şeyh Hamza'ya ait muadil bir vesika], *POF*, XVIII-XIX [1968-1969], s. 205-215); "Postanak i razvitak Dervente u XVI stoljeću-Prilog istoriji naselja u Bosni" ([XVI. yüzyıla kadar Derventa'nın oluşumu ve gelişimi-Bosna'da yerleşim yerlerinin tarihine bir katkı], *Prilozi za istoriju istorijskog instituta*, X/2 [Saraybosna 1974], s. 111-133); "O progonu hamzeviya u sjeveroistočnoj Bosni 1582." ([1582 yılında Kuzeydoğu Bosna'da Hamzaviler'e yapılan baskılar hakkında], *Članci i građa za kulturnu istoriju Istočne Bosne*, knj. XI, Muzej Istočne Bosne u Tuzli [Tuzla 1975], s. 33-38); "Izgradnja lađa kod Novog na Savi u XVI vijeku" ([XVI. yüzyılda Sava nehri üzerindeki Novi'de gemi yapımı], *POF*, XXII-XXIII [1972-1973], s. 83-132); "O formiranju nekih gradskih naselja u Bosni u XVI stoljeću (uloga države i vakufa)" ([XVI. yüzyılın Bosna'sında bazı şehirlerin oluşumu], *POF*, XXV [1975], s. 133-169); "O ulozu derviša u formiranju gradskih naselja u Bosni u XV stoljeću" ([Bosna'da XV. yüzyılda şehirlerin teşekkülünde dervişlerin rolü], *POF*, XXXI [1981], s. 169-178); "Vakuf kao nosilac određenih državnih i društvenih funkcija u Osmanskom carstvu" ([Osmanlı Devleti'nde bazı toplum ve devlet fonksiyonlarının ana unsuru olarak vakıf], *Anali GHB*, IX-X [Saraybosna], s. 113-120); "Rudarstvo u Bosni-XV do XVII stoljeće" ([XVI. yüzyıldan XVII. yüzyıla kadar Bosna'da madencilik], *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, XLI/1-4 [Eylül 1982 - Ekim 1983], s. 321-360); "O širenju islama u Bosni s posebnim osvrtom na srednju Bosnu" ([Bosna'da İslâm'ın yayılması hakkında], *POF*, XLI [1991], s. 37-52); "XVI. Yüzyılda Bosna'da Osmanlı Şehirlerinin Oluşumuna Bir Bakış" (*Bosna-Hersek*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul 1992, s. 15-29); "Konfesionalni sastav stanovništva u Bosni i Hercegovini u prvinstoljećima osmanske vladavine" ([Bosna-Hersek'te Osmanlı'nın hâkimiyeti altında ilk asırlarda nüfusun dinî yapısı], *POF*, XLII-XLIII [1992-1993], s. 119-153).

BİBLİYOGRAFYA :

Ahmed S. Aličić, "Adem Handžić", *POF*, XLVII-LXVIII (1998), s. 9-15; Zejnil Fajčić, "Merhum Dr. Adem Handžić (1916-1998)", *Anali GHB*, sy. 21-22, Sarajevo 2003, s. 347-348; Mubera Bavčić, "Bibliografija radova Adema Handžića", *POF*, LVI (2006), s. 193-203.

NİHAD DOSTOVIĆ

HANIMLARA MAHSUS GAZETE

Osmanlı döneminde yayımlanan
en uzun ömürlü kadın dergisi.

19 Ağustos 1311 (31 Ağustos 1895) tarihli ilk sayısında derginin sahibi İbnülhakki Mehmed Tâhir Efendi, "Tahdîs-i Ni'met-Ta'yîn-i Meslek" başlığı altında yayın politikalarını "okuyup yazmayı seven, eğitilmiş, dindar, iyi ahlâk sahibi, iyi eş ve iyi anne özelliklerine sahip Osmanlı müslüman hanımı yetiştirmek" diye açıklamıştır. Bu amaçla kemâl-i edeb ve iffet dairesinde yazılmak şartıyla kadınlara mahsus her türlü ahval, faydalı makaleler ve günlük havâdisler neşredilecektir. Derginin gelirinden yüzde beşinin kimsesiz gelinlik kızlara çeyiz parası olarak verileceği ifade edilmiştir. Önceleri haftada iki defa, 202. sayıdan itibaren bir defa sekiz ile on iki sayfa olarak çıkan dergi 1895-1908 yılları arasında kesintisiz devam ederek 624 sayı neşredilmiştir.

Hanımlara Mahsus Gazete'de Fatma Şâdiye Hanım "müdire", Nigâr bint Osman başyazar olarak görünmektedir. 1904-1908 arasında Ziya Şakir dergi müdürlüğünü üstlenmiştir. Yazar kadrosunda Fatma Aliye ve Emine Semiye (Ahmed Cevdet Paşa'nın kızları), Zeyneb (Ahmed Cevdet Paşa'nın torunu), Leylâ (Saz), Fatma Makbule Leman, Ayşe Sıdika, Hamiyet Zehra, Gülistan İsmet, Keçecizâde (Elif) İkbâl, Münire, Nedime, Zekiye, Rânâ bint Saffet, Hatice Aliye, Fatma Fahrünnisa (Ahmed Vefik Paşa'nın torunu), Hâlîde bint Edib (Halide Adıvar), Güzide Sabri (Aygün) gibi hanımlar yanında İbnülhakki Mehmed Tâhir, Ahmed Midhat Efendi, Ahmed Râsim, Avanzade Mehmed Süleyman, Nazikizâde Mehmed Hilmi, Mustafa Âsım, Fâik Sabri, Ali Muzaffer, Ziya Şakir gibi erkekler de yer almaktadır. Ayrıca "Aile Hekimi", "Bir Muallime", "Bir Köylü Kadını", "Çingene Kızı", "Satılmış" gibi takma adlar kullanan yazarlar ve kadın kimliğiyle yazan erkek yazarlar da mevcuttur. Ahmed Râsim "(Elif) Râsime, Leylâ Feride", Hüseyin Remzi "Hoca Hanım" takma adlarını kullanmıştır. 1904-1908 yıllarında çıkan sayılarda imzasız yazılar çoğunluktadır.

Dergide resmî yazılar, duyurular, haberler dışında makale, mektup, roman, hikâye, şiir gibi edebî türlere, eleştirilere ve yabancı yazarlardan tercümelere yer verilmiştir. Makalelerde kadınların eğitimi ve kız çocuklarının okutulması konusu sıkça işlenmektedir. Ayrıca sağlık, din, evlilik ve aile hayatı, çocuk yetiştirme, ailede terbiye, ev idaresi, giyim kuşam, güzellik, fen bilimleri, güzel sanatlar, bulmaca, müzik gibi hususlar dergide yer almaktadır. Okuyucu mektupları da burada önemli bir yer tutmuştur, dolayısıyla derginin çok sayıda okuyucusunun olduğu anlaşılmaktadır. Sadece İstanbul ve diğer Osmanlı topraklarından değil Fransa ve Kafkasya'dan da okuyucu mektupları gelmiştir. 1896'da çıkan 64. sayıda Hayriye Mağmûme'nin Tiflis'ten yolladığı "Büyük İftihar" başlıklı mektupla 1901 yılına ait 114/316 sayılı dergide "Avrupa'da Hanımlara Mahsus Gazete" başlıklı bir haber-yazı mevcuttur.

Derginin genellikle moda, biçki dikiş, nakış, elbise ve işleme örnekleri, bilmece gibi konuları içeren "Hanımlara Mahsus Gazete'nin ilâvesi" ve "Kısm-ı Musaver" gibi adlarla çıkmış bol resimli ekleri de vardır. Bunun dışında uzunca bir süre "Hanım Kızlara Mahsus Nûsha" adıyla ayrı bir ek yayımlanmış, dergide zaman zaman "Çocuklara Mahsus Gazete", "Çocuklara Mahsus Resimli Hikâye" gibi bölümlere yer verilmiş, "Hanımlara Mahsus Gazete Kütüphanesi" başlığı altında çeşitli kitaplar tanıtılmıştır. *Hanımlara Mahsus Gazete*'de tefrika edilen eserlerin bir kısmı kendi matbaasında basılarak kitap halinde çıkmış, dergide bunlara dair "Matbaamızda Tab' Olunarak Satılmakta Bulunan Kitaplar" başlığı altında bilgi verilmiştir. *Hanımlara Mahsus Gazete* hayır işleriyle ilgili faaliyetlere de katılmış, bunlarla ilgili organizasyonlarda yer almıştır. Kimsesiz gelinlik kızlara, öksüz ve yetimlere, yaralı askerlere ve asker ailelerine, şehid yetimlerine yardım konusunda komisyonlar kurulmuş, sergiler düzenlenmiştir.

Hanımlara Mahsus Gazete'nin yöneticileri devletten teşvik ve taltif görmüştür. Arşivdeki bir belgeye göre, padişahın İslâm kadınına iletirmek için açtığı yol sayesinde pek çok müslüman kadının bu gazetede yazısı çıkmış, böylece İslâm hanımlarının ne kadar ilerlemiş olduğu Batı milletlerinin de görülmüştür. Bunun derginin başyazarı Nigâr Hanım'la müdürü Şâdiye Hanım sayesinde başarıldığı bilinmektedir. Dergide yazısı çıkan kadınlara

Şefkat nişanı verildiği gibi Nigâr Hanım ve Şâdiye Hanım'a da İslâm kadınlarının ilim tahsiline ve eğitimine katkılarından dolayı 4 Kasım 1897'de üçüncü rütbeden Şefkat nişanı verilmiştir (BA, İ.TAL., nr. 123/30, 1315/C-30). Diğer bir belgeye göre şehid evlâtlarına ve yaralı askerlere yardım sergisinde yardım toplama ve eşya satışı konusunda yayımladıkları makaleler takdire şayan görülerek Nigâr Hanım ile Şâdiye Hanım'ın Şefkat nişanları ikinciye tebdil edilmiştir (BA, İ.TAL., nr. 161/43, 1316/Ş.-43).

II. Abdülhamid döneminde en canlı neşriyatını yapmış olan dergi yayımlanmasında maddî sıkıntılarla karşılaştığında devletten yardım almıştır. Nitekim böyle bir durumda iken derginin sahibi Mehmed Bey'in dilekçesi üzerine 8 Ekim 1905'te tahsisattan bir miktar para gönderilmesine karar verilmiştir (BA, DH.MKT. 1014/47, 1323.Ş). Derginin II. Meşrutiyet'ten sonra eski canlılığı kalmamış, sadece bir resimli kadın dergisi hüviyetine bürünmüş ve ardından yayın hayatına son verilmiştir.

Hanımlara Mahsus Gazete, 1910 yılında Selânik İttihat ve Terakkî Cemiyeti'ne dayalı olarak kurulan Teâlî-i Vatan Osmanlı Hanımlar Cemiyeti'nin yayın organı şeklinde yeniden yayımlanmıştır. Meşrutiyet'in başlangıç yıllarının en güçlü kadın örgütü olan bu cemiyet 17 Kasım

Hanımlara Mahsus Gazete'nin "Hanım Kızlara Mahsus" sayfası

